

**R.P. Francisci Svarez Granatensis E Societate Iesv
Doctoris Theologi, Et In Conimbricensi Academia Primarij
at[que] Emeriti olim Professoris Tractatvs Qvinqve, Ad
Primam Secvndae D. Thomae**

Suárez, Francisco

Mogvntiae, 1629

3. Quid sit esse liberum in humanis actibu, & quo pacto à perfecto voluntario distinguatur.
-

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94065](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94065)

hoc autem non posset nisi natura sua esset dominatorum actuum. Circa alterum vero, scilicet potestatem agendi, non habet ex se completas vires, habet tamen capacitatem obedientialem passivam, & activam, vt possit eleuari ad illos actus, quæ fundatur in vniuersali capacitare voluntatis, qua tendere potest in bonum, vt sic, inde enim fit, vt possit eleuari ad amandum libere omne bonum, quod ex se non necessitat voluntatem, quia hæc libertas, vt supra dixi, oritur ex facultate rationis ponderantis in quolibet obiecto propriam rationem boni, quod etiam seruatur in obiectis supernaturalibus, quando voluntas eleuatur ad operandum circa illa; nam tunc etiam illa ducitur ratione suo etiam modo eleuata, & cognoscente supernaturalia obiecta.

XIX. Ad alteram partem responderetur nunquam posse fieri, vt amor Dei clare visus sit in se intrinsece, ac formaliter liber, quia non potest voluntas per intrinsecam ac voluntariam suspensionem talis actus illo carere, sed ad summum fieri potest quod Deo suspendente concurrunt voluntas crearet illo actu, & consequenter etiam fieri potest, vt quoties homo vellet, Deus suspendat illum concurrunt. Si tamen homo videns Deum possit habere talem voluntatem sub aliqua ratione boni, tunc carentia, vel suspensio talis amoris esset libera, non per se ipsam, sed per denominationem ab alia voluntate libera, quæ necessario supponit facultatem natura sua liberam à qua procedat: & hoc modo non repugnat actum natura sua necessarium fieri liberum per denominationem extrinsecam, & subordinationem ad potentiam liberam. Sic enim etiam nutritio, quæ ex se necessaria est, potest à Deo constitui sub dominio voluntatis: nos autem agimus de actu libero ex se per immediatam habitudinem ad potentiam elicentem.

XX. Secundo sequitur ex dictis per peccatum originale non esse amissam naturalem facultatem liberi arbitrii: vsum autem eius nec per peccatum, nec per gratiam impeditur semper. De hac veritate tractatur late in materia de peccato originali, & de gratia. Nunc autem declaratur breuiter. Primo quidem ex sacris Scripturis, & aliis testimoniis adductis, loquuntur enim de homine lapsus, & prout de facto operatur, aut male suo arbitrio, aut bene per diuinam gratiam. Deinde ratione, quia peccatum originale non mutauit humanam naturam, quoad intrinsecam, & essentialia, neque quoad proprietates connaturales intrinsece ab illa manantes, quarum vna est facultas libere operandi, quæ ratio conuincit de libertate, quoad actum primum, quoad vsum vero eius sufficiunt quæ dicta sunt referendo secundum, & tertium errorem in num. 3. & 8.

XXI. Contra totam hanc doctrinam de libera hominis actione multa obiciunt hæretici ex sacra Scriptura, & Patribus, præsertim ex Augustino: & ratione, sed quod ad rationem spectat, nulla est, quæ intrinsece, & proprie attingat difficultatem; nili quæ tacta est in quarto dicendi modo num. 9. allato, quæ apud me non conuincit, seclusa visione beata voluntatem necessitari ad sequendum dictam intellectus, absolute, & simpliciter loquendo. Quod ideo addo, quia ex vi vnius prioris voluntatis subsequente aliquo iudicio intellectus, potest voluntas necessitari ad alium actum extrinsece, vt absolute ratione; sed tunc saluatur libertas in priori actu, quem posset voluntas tollere etiam post subsequendum aliud iudicium, & ita simpliciter non necessitatur ad sequentem actum. Tamen, absolute loquendo, & non supposito aliquo actu libero voluntatis, non necessitatur in primam secundam D. Thom.

tatur voluntas ad sequendum iudicium in tellectus, quantumuis practicum esse fingatur, de qua re dicendum est infra agendo de actibus voluntatis, & videri potest quod ad hanc rem attigimus lib. 1. de prædestin. cap. 16. a num. 6.

Deinde quod attinet ad Scripturam afferuntur illa loca, in quibus Deus dicitur immutare corda hominum, operari in nobis velle, & perficere, trahere hominem, & similia. In quibus omnibus duo tantum obseruanda sunt. Primum, hæc omnia dici ratione excitantis, seu præuenientis gratiæ, præsertim efficaciæ, cuius tamen efficaciam non consistit in necessitate inferenda, sed in hoc, quod Deus infinita sua sapientia, ita mouet hominem, sicut scit esse opportunum, vt ipse consentiat; ita August. de Spir. & liter. cap. 34. & Irenæus cont. Pelag. Secundum est, in his locutionibus significari Deum esse principalem autorem huiusmodi operum, non tamen excludi liberam cooperationem nostram, vt optime tractat Nazianz. orat. 30.

Tandem ex Augustino obici solent varia loca, in quibus dicit hominem per peccatum amisisse libertatem, & factum esse seruum peccati, & necessitatem peccandi incurrisse. Sed in his, & similibus est magna æquiuocatio in nomine illo libertatis, quia non sumitur, vt significat indifferenciam in operando, sed vt significat carentiam cuiusdam seruitutis, vt latius, & commodius explicabo sequenti sectione.

XXII. Explicatur loca scripturæ non recte ab eis adducta.

XXIII. Item loca Augustini.

SECTIO III.

Quid sit esse liberum in humanis actibus, & quomodo à perfecto voluntario distinguatur.

NON mouetur questio de deliberatione in actu primo, seu de facultate libera, quia non de potentiis, sed de actibus disputamus, quamuis ex his, quæ diximus, & quæ dicemus, constat hanc libertatem nihil aliud esse, quàm vim quandam operandi cum dominio, seu virtute ad suspendendum actum, etiam positus omnibus requisitis ad operandum, vt latius docui in Metaphys. quæ vis non est res distincta à voluntate, sed est naturalis perfectio eius, quamuis oriatur ex perfectione intellectus: quomodo dici solet liberum arbitrium esse facultatem voluntatis, & rationis, D. Thomas 1. 2. q. 1. art. 1. Libertas autem actualis considerari potest vel in actu imperato, vel in actu elicitio: in priori nihil aliud est quam emanatio, seu denominatio actus imperati ab elicitio libero: in tantum enim actus imperatus est liber, in quantum ab efficaciam actus elicitio liberi pendet, & ab illo quodammodo informatur moraliter.

I. Quid sit liberum in actu primo.

Tota ergo difficultas reuocatur ad actum elicitum, quid in eo sit esse liberum, & quomodo se habeat ad voluntarium perfectum. In qua re multi Theologi sentiunt nihil aliud esse actum esse liberum, quam esse perfecte voluntarium, ac perfecte Ita sentit Almain. tract. 1. moral. cap. 1. dicit enim illud esse perfecte voluntarium, quod ita est in potestate operantis, vt positus omnibus requisitis ad agendum, possit ab illo fieri, & non fieri: in eadem sententia est Scot. in 1. dist. 2. quest. 3. dist. 10. quest. vnic. quodlib. 16. artic. 1. & 3. vbi docet Spiritum sanctum procedere libere, quamuis necessario producat, quia nimirum perfecte voluntarie producit. Sed consideranda est diuerentia inter hos autores, quamuis enim in hoc conueniant, quod liberum, & voluntarium perfectum

II. Liberum in actu secundo idem esse esse liberum, ac perfecte voluntarium.

confundant, tamen diuerso modo, nam Almain. non solum ad liberum, sed etiam ad perfectum voluntarium videtur requirere indifferentiam, & dominium actionis. Scotus autem neque ad voluntarium, neque ad liberum hoc requirit, sed solum quod procedat ex perfecta cognitione: atque idem sentit Henric. quodlib. 3. q. 17. & quodlib. 6. q. 1. & quodlib. 9. q. 5. circa finem, & in summ. art. 6. q. 1. in quibus locis multa dicit obscure, quæ longum esset referre. Eidem sententiæ fauet Durand. in 2. d. 24. vbi in quest. 1. videtur liberum à necessario distinguere, tamen in quest. 2. subdit aliud esse loqui de libertate absolute, aliud de libertate arbitrii, nam libertas arbitrii (inquit) excludit necessitatem, non tamen libertas absolute, nam si actio procedat ab intellectu, & voluntate, hoc ipso libera est. Vnde sentit liberum absolute dictum idem esse, quod voluntarium perfectum, quod magis declarat in d. 39. qu. 3. & eandem fere doctrinam habet Bonauent. in 2. dist. 25. art. 2. q. 2. in finem. Capr. lib. ad argumenta Henr. cont. 1. concl. præsertim ad 5. fauet huic sententiæ D. Thomas in 1. 2. quest. 6. nam artic. 2. ad vlt. dicit voluntarium perfectum includere potestatem operandi, in quo fauet opinioni Almain. & idem sentit quest. 21. art. 2. & 1. p. quest. 41. artic. 2. & qu. 87. art. 2. ad 3. Tandem quest. 10. de potent. art. 2. ad 5. plane docet opinionem Scoti, & concludit Deum amare libere se ipsum, licet necessario. Atque hunc dicendi modum libenter amplectuntur heretici huius temporis, vt in modo loquendi doceant nos esse liberos, quia perfecte voluntarie operamur, quamuis re ipsa negent nos esse dominos nostrorum actuum.

- III. Potest tamen fundari hæc opinio primo in modo loquendi sacre Scripturæ, in quæ per se ponitur voluntarium pro libero, & è contrario, & omnia, quæ voluntarie fiunt, censentur laude digna, Psalm. 53. *Voluntarie sacrificabo tibi, id est, libere, teste Ambros. 2. de fide capit. 3. sic ad Hebræos. 10. Voluntarie peccantibus nobis, &c. Vnde 2. Machabæos. 1. vt faciat eius voluntatem corde magno, & animo volenti. Deuteronom. 12. Exod. 35. Paralip. 28. habentur similia testimonia, quæ frequentia sunt.*
- IV. Secundo fauent huic sententiæ nonnullæ locutiones Sanctorum difficiles. Damascen. lib. 2. cap. 24. *Quod sponte fit, laudem, & vituperationem committit, quæ est proprietas actionis liberæ, & idem habet Nissen. lib. 5. Philosophia c. 1. vnde cap. 3. subdit, voluntarium, & involuntarium in his que in potestate nostra sunt, consistunt: dicuntur autem esse in potestate nostra, quæ sunt nostri arbitrii. Vnde etiam Damascen. lib. 3. capit. 22. dicit voluntatem esse volitionem, ac liberum appetitum: sumit autem voluntatem pro actu, non pro potentia. Difficilius Aug. lib. de nat. & grat. c. 46. cum obieisset voluntatis arbitrio priuari eum, qui naturali necessitate confringitur, respondet absurde hoc dici, quia non priuatur voluntate propter huiusmodi necessitatem; sentit ergo solum voluntarium, etiam si non opponatur necessario, esse liberum ea libertate, quæ ad peccandum sufficit, atque idem sentit in Enchirid. c. 105. vbi habet illam vulgarem sententiam; *Aut voluntas non est, aut libera dicenda est, idem lib. 5. de Ciuit. cap. 23. & 30. lib. de duabus animabus cont. Marcich. cap. 10. lib. 1. retract. cap. 15. vbi voluntarium dicit esse animi motum cogente nullo, & statim subdit fere idem de libero. Idem sentit Anselmus lib. de liber. arb. vbi ad libertatem non requirit indifferentiam, sed potestatem volendi relictitudinem ipsam propter se. Bernardus etiam lib. de grat. & lib. arb. definit voluntarium esse motum liberum, & ser-**

mon si. in Cantica, & infra, quod voluntarie fit, etiam si ex necessitate fiat, liberum est.

Tertio possumus adiungere rationem, quia illa actio est libera, in qua homo se ipsum mouet ex perfecta aduentia rationis; sed hoc totum est de ratione voluntariæ perfectæ: ergo hæc duo idem sunt. Vel aliter ex Augustino; nam illud aliquis facit libere quod facit quia vult, & si nolle non faceret: ergo operatur libere, atque adeo idem sunt liberæ, & voluntarie operari. Denique liber modus operandi est vltima perfectio rationalis appetitus, sed de ratione huius appetitus est, vt voluntarie operetur, & de perfectione eius est, vt operetur voluntarie: ergo perfectio huius appetitus consistit in operatione perfecte voluntaria: ergo idem est operationem esse liberam, & esse perfecte voluntariam.

In hac quaestione multa continentur, quæ oportet distinguere, vt intelligamus, in quo possit esse controuersia de re, in quo vero de modo loquendi, & ne conueniamus cum hereticis neque in re, neque in loquendi modo. Prima quaestio maxime ad rem spectans est, vt in voluntate humana præter illum modum operandi ex perfecta cognitione, & intrinseco, ac vitali impulsu per se ipsum volito (in quo ratio voluntariæ consistit, vt supra dixi) sit etiam alia conditio operationis, quæ consistat in indifferentia, seu independentia à potentia indifferente, quæ potest agere, & non agere.

Et in hoc sensu constat certa resolutio quaestionis ex dictis supra section. 1. numer. 11. de qua etiam videri possunt tradita lib. 1. de Auxiliis, à principio, & prologom. 1. de Gratia, scilicet in actibus humanis vtramque conditionem reperiri: hoc enim sensu ostendimus esse de fide, esse in homine operationem liberam non tantum coactioni: sed etiam necessitati oppositam. Ex quo plane sequitur has duas rationes voluntariæ, & liberi in prædicta significatione sumpti pro vnicillo vrimur, esse distinctas saltem definitione, & ratione formali, nam altera consistit solum in hoc, quod potentia se determinet ad sumum actum, volendo ipsum per se ipsum; altera vero in hoc, quod actus dicat habitudinem ad potentiam, quæ potest agere, & non agere, quæ duæ rationes plane diuersæ sunt, & euidentius constabit infra, cum ostendimus illas esse separabiles, & vnâ posse augeri cum altera minuitur. Vnde in hac prima quaestione nulla est controuersia cum Catholicis, sed cum hereticis, cum quibus iam actum est.

Secunda quaestio esse potest, esto ratio liberæ sit distincta à ratione voluntariæ, an necessario illam supponat, seu includat: non enim desunt Theologi, qui dicant posse esse actionem liberam, quamuis non sit voluntaria. Sed isti ad summum loquuntur de voluntario, & libero indirecto, de quibus postea, nunc vero agimus de voluntario, ac libero directo.

De quibus dicendum est actum liberum includere essentialiter rationem voluntariæ, quæ videtur esse communis sententia, & probatur primo, quia liberum arbitrium formaliter, & essentialiter est voluntas: ergo actus liber per se, & vt elicitus à potentia libera essentialiter est elicitus à libero arbitrio: ergo intrinsece includit, quod sit voluntarius, nam hoc per se conuenit actui à voluntate elicito. Secundo sic declaratur, quia actus liber elicitus à potentia, quæ natura sua non est determinata ad vnum: ergo necesse est vt ipsa se determinet ad suam operationem liberam: non potest autem se determinare nisi volendo talem operationem, quia intel-

V.

VI.
1. Dubium
in hac controuersia.

VII.

VIII.
1. Dubium.

IX.

intelligi non potest. quod potentia ex se indifferens ad opposita, ad alteram partem determinetur, nisi quia vult; ergo necesse est, vt illa determinatio libera sit voluntaria per seipsam, loquendo de primo actu libero elicitive, vt nunc loquimur, nam si sit liber per denominationem à priori actu, erit etiam voluntarius per denominationem ab eodem, quia est eadem proportionalis ratio; tamen cum non possit in infinitum procedi, necessario sistendum est in aliquo actu, qui primo, & per se sit liber per immediatam emanationem à potentia libera, & hunc necesse est per se ipsum esse voluntarium, & in se includere necessariam determinationem potentie ad hunc actum potius, quam ad oppositum, nam in huiusmodi potentia, quæ se determinat ad suum actum, determinari ad operandum, & operari non sunt distincta, quia neque operatio potest intelligi sine determinatione, nec determinatio sine operatione, quia necessario esse debet actus secundus additus potentie. Atque hinc obiter confirmatur ratio supra tacta *sect. 2. numer. 9.* ob quam sola potentia appetitiua potest esse formaliter libera, quia in sola illa potest actus esse per se ipsum voluntarius, & determinatio libera includit essentialiter rationem voluntarii. Et ex hoc ipso principio sumenda est ratio, ob quam ad solam potentiam appetitivam potest pertinere munus, seu officium mouendi alias potentias efficaciter quoad exercitium, de quo infra.

X. *3. Dubium.* Tertia questio, vtrum è contrario ratio voluntarii sit etiam inseparabilis à ratione liberi. Sunt enim, qui dicant, quod licet voluntarium in communi abstrahendo à perfecto, & imperfecto possit reperiri absque libero, non tamen voluntarium perfectum, ita vt ratio liberi sit veluti differentia specificæ, & contrahens commune voluntarium ad rationem voluntarii perfecti. Quod sentit Almainus citatus *n. 2.* & sequitur Conrad. *1. 2. quest. 6. artic. 2.* & loquuntur proprie de libertate necessitati opposita. Et ratio eorum esse potuit, quia perfectum voluntarium esse debet ex sola, & propria determinatione voluntatis, quæ solum reperitur in determinatione libera, nam si sit necessaria, iam non est à voluntate, sed à natura: vnde magis videtur esse ab extrinseco, quam ab intrinseco: defuit ergo ibi perfecta ratio voluntarii.

XI. Dicendum tamen est liberum non esse de ratione voluntarii perfecti, posseque huiusmodi voluntarium sine libero reperiri. Exemplum est in amore beatifico circa Deum clare visum, ille enim non est liber in proprie significatione, quam nunc vtimus, vt in superioribus *tract. 1. disputat. 9. sect. 1. à numer. 7.* contra Scotum probatum est: & similiter amor quo Deus se amat, & quo Pater, & Filius producunt Spiritum sanctum, est omnino necessarius absq; controuersia, alias Spiritus sanctus, vt etiam contra eundem Scotum arguebam *libr. 6. de Trinitat. capit. 4.* non necessario esset, quis autem neget, aut beatos amare Deum perfecte voluntarie, aut (quod absurdius est) Deum amare se ipsum, & Patrem, & Filium producere Spiritum sanctum ex voluntario perfecto. Ratione vero ostenditur, nam huiusmodi voluntarium quamuis non sit liberum, potest procedere ex ratione, & cognitione perfecta, & ex perfecta voluntatis facultate operatis toto suo impetu, & conatu iuxta perfectissimam propensionem suam; ergo nihil ibi deest ad perfecte voluntarium. Antecedens constat facile ex exemplis adductis. Consequentia vero patet, quia voluntarium est, quod est ex cognitione ab intrinseco. *Suarez in primam secundæ D. Thom.*

eo; ergo quod est ex perfectissima cognitione, & maxime ab intrinseco, erit perfecte voluntarium. Confirmatur, quia, vt supra *sect. 2. nu. 5.* dixi, nec libertas dicit perfectionem simpliciter respectu cuiusque obiecti, nec necessitas dicit semper imperfectionem; sed voluntatis perfectio in hoc consistit, vt feratur in vnumquodq; obiectum, modo illi debito pro qualitate illius, & iuxta mensuram bonitatis, & necessitatis eius: ergo quando voluntas fertur in obiectum necessario, eo quod excellentia obiecti postulat illum modum tendendi, quæ excellentia perfecte cognoscitur ab operante; tunc voluntas perfectissimo modo tendit, & alioqui fertur ex intrinseco impulsu: ergo nihil illi deest ad perfectissimum voluntarium. Neq; enim refert, quod obiectebatur supra *in finem. 10.* determinationem illam voluntatis videri esse à natura, & non à voluntate, tum quia licet sit à natura radicaliter, tamen effectiue, & vitaliter est ab ipsa voluntate, vnde nõ est ab extrinseco, sed ab intrinseco, tum etiam, quia illa met ratio naturæ includitur in essentia ipsius voluntatis: est enim voluntas essentialiter natura quædam: vnde operari ex naturali impetu ipsius voluntatis, non excludit quin operatio talis sit omnino ex voluntate, atque adeo perfecte voluntaria.

Quarta questio plane de modo loquendi est, vtrum actus perfecte voluntarius, etiam si sit simpliciter necessarius, dicendus sit liber, nam Scotus citatus, & alii contendunt ita esse appellandum, in quo fauent modo loquendi hæreticorum huius temporis, & ideo cauendum est hoc locutionis gentis, quamuis in re non possit esse differentia, dummodo constet libertatem, quæ tali actui tribuitur, non esse illam, quæ necessaria est ad merendum, & ad peccandum, ita vt peccatum tribuatur ad culpam operanti. Atque hoc modo est certissimum actum illum non esse liberum ea libertate, quæ proprie necessaria est ad liberum arbitrium. Vnde Philosophi, qui dixerunt Deum operari ex necessitate naturæ, non negabant illum operari per intellectum, & voluntatem, & consequenter perfecte voluntarie: negabant tamen eum esse liberi arbitrii. Quam tamen libertatem fides catholica illi attribuit: hæc ergo libertas propria non est in prædicto actu necessaria.

Vt vero hoc plenius explicetur, & intelligatur varia loca Sanctorum supra in hac, & superiori sectione insinuata, notandum est liberum ex prima impositione significare id quod est sui iuris, & alteri non est subiectum: vnde videtur directe excludere relationem seruitutis: vnde in *l. libertas. ff. de statu hominum*, dicitur, *libertas est facultas eius quod cuique facere libet, nisi quod ei, & lege prohibitum est.* Atque ita vulgari sermone homo ingenuus dicitur liber, atque hinc translata est hæc vox ad significandam libertatem voluntatis nostræ: in qua varii gradus considerari possunt, dicitur enim voluntas nostra libera à coactione, nam coactio est magna quædam seruitus, & ideo carentia illius, libertas dici potest, & in hoc sensu operatio perfecte voluntaria, quantumuis necessaria, potest dici libera, quia nihil coactionis habet, & in hoc sensu est vera propositio Augustini, *voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda est, si intelligatur de actu*, nam de ipsa potentia res esset facillior.

Secundus gradus est, in quo excluditur non tantum coactio, sed etiam necessitas simpliciter, & hæc est perfectior libertas, cum maiorem subiectionem excludat, & hoc sensu nos loquimur de libertate iuxta vsum magis receptum. Sic etiam

XII. *4. Dubium.*

XIII.

1. gradus libertatis, seu libertatis.

XIV. *2. Gradus.*

etiam loquitur sæpe Augustinus, & videre licet *libr. de perfectione iustitie respons. 9.* & in eodem sensu (ut opinor) *Retract. cap. 15. voluntatem esse motum animi cogente nullo, nam ibi cogere sumit pro eodem, quod est necessitatem imponere, ut constat ex contextu, qui modus loquendi est frequens apud Patres, ut patet ex Cyrillo *catech. 4.* & Irenæo *cap. 71. Bern. de lib. arb.**

XV.
3. Gradus.

Tertius gradus excludit non tantum coactionem, & necessitatem absolutam, sed etiam necessitatem infirmitatis (ut sic dicam), & inductionis, seu prave consuetudinis, quæ libertas est perfectior, & dicitur fuisse in statu innocentie, in quo voluntas erat libera à captivitate corporis mortalis, & à fomite, quo inducitur ad peccandum, & hanc voco infirmitatem humanæ naturæ: atque hoc sensu dicitur homo peccando amisisse libertatem, & incurrisse necessitatem peccandi, non quia in alio actu simpliciter necessitetur, sed quia absolute non potest vitare omnia peccata mortalia sine Dei gratia, venialia autem, neque per gratiam, quæ ordinarie datur, seclusis privilegiis. Atque hoc sensu videtur loqui Concil. Carthag. cum ad Innocent. scribit, nostrum liberum arbitrium per gratiam Dei vere fieri liberum, dum à carnalium concupiscentiarum dominatione liberatur. Et in eodem sensu intelligendus est Augustinus vbi quæque de hac materia loquitur, & præsertim in illo libro *de perfectione iustitie respons. 9.* vbi sic ait, *Victa vitio, in quo cecidit voluntarie, caruit libertate natura, scilicet hac perfectissima libertate, & sic dicitur ibidem necessitatem peccandi per peccatum inductam, non excludere quin homo sua libertate peccet. Et eodem modo intelligendus est Bernard. sermon 51 in Cantic. nec multum differt, quod dicit D. Thomas *questio. 6. de malo art. unico ad 23.* scilicet hominem peccando liberum arbitrium perdidisse, quantum ad libertatem à miseria, & ad 24. dicit quod consuetudo peccandi facit necessitatem non simpliciter, sed inrepentis.*

XVI.
4. Gradus.

Quartus gradus adiungi potest, quod *liberitas* dicat non tantum eam necessitatis simpliciter, sed etiam obligationis, sicut ad Corinth. 7. *Non habens necessitatem, sed potestatem habens sue voluntatis.* Et hinc etiam quando lex est imposita, quanto est suavior, & magis in amore, quam in timore fundatur, eo magis dicitur lex libertatis, & contraria lex servitutis, de quo vide Irenæo 2. *cont. hæret. cap. 29.* & August. *totò lib. de spiritu, & littera.*

XVII.
5. Dubium.

Quinta quæstio, in actu, qui simul est voluntarius & liber, quid sit, vel quid addat esse liberum. Quidam enim existimant esse aliquid reale intrinsecum ipsi actui: quod potest fieri verisimile, primo, quia hoc esse liberum est magna perfectio actus, nam ratione illius est dignus laude, vel capax meriti, si bonus sit, & è contrario digna poena, si malus. Secundo, quia in hoc esse libero fundatur totum esse morale, quod est aliquid reale in actibus. Tertio, quia si esse voluntarium, est aliquid reale in actu, cum non sit minus perfectum.

XVIII.

Dicendum vero est actum esse liberum, præter voluntarium perfectum, solum addere habitudinem, seu denominationem à potentia efficiente actum, & habente potestatem ad suspendendum illum, seu eliciendum oppositum. Hæc opinio tribui solet Scoto in 2. d. 40. & Durando d. 30. Sed in his locis nihil dicunt hi autores; Durandus vero in 2. d. 33. facit huic sententiæ, quatenus dicit, esse morale nihil addere supra ipsum actum ineffe naturæ præter denominationem à poten-

tia. Ratio vero fundamentalis est, quia ex hoc præcise quod concipiatur actus perfecte voluntarius, & à potentia, quæ ita operatur, ut sit in facultate eius non operari, intelligitur actus liber; posito autem quocumque alio modo, seu entitate intrinseca, & præcisa hac habitudine, seu denominatione, non intelligitur actus liber; ergo superfluum est fingere huiusmodi modum, seu entitatem.

Hæc autem ratio duobus modis potest explicari, & confirmari. Prior est, quia in potentia libera in actu primo duplex potestas intelligitur, prior ad eliciendum actum, posterior ad retinendum illum; quatenus ergo elicitur actus, vitur priori potestate, & ille influxus præcise consideratus sufficit ad voluntarium, quia hoc ipso est actus à principio intrinseco cum cognitione; at vero ex vi illius influxus præcise non intelligitur actus liber, nisi intelligatur in facultate operante altera potestas, per quam, ut sic nihil influit in actum, quia non est potestas agendi, sed potius non agendi; ergo actus non consummatur in esse liberi per positum influxum potentie, sed per denominationem à potentia quatenus potest non agere: ergo non constituitur per aliquid intrinsecum additum actui supra rationem voluntarij.

Secundus modus explicandi rationem, est distinguendo ea quæ in actu possunt considerari. Primum est entitas ipsius actus, ut est qualitas quædam, & in eo, ut sic, non intelligitur ratio liberi: quia hæc ratio intrinsece includit emanationem acti à potentia, sine qua neque intelligi potest libertas, quia hæc non potest primo consistere in recipiendo, sed in agendo. Nisi quis fortasse dicat actum ex vi sue entitatis intrinsece, postulare talem modum emanationis cum libertate. Et hæc ratio ex vi sue entitatis intrinsece dici posset liberum: quod ita declaratur, quia talis actus necessario includit hanc reflexionem, quia per illum vult potentia, quæ de se est indifferens de terminari ad hanc partem potius quam ad aliam, quod non convenit actui necessario, atque in hoc sensu vere dicitur libertas includi in ipsa entitate. Sed quamvis hæc responsio videatur apparens, & subtilis, tamen re vera non est necessaria, nec facilis intellectu. Quia quando potentia de se indifferens in actu primo determinatur ad unum obiectum tantum elicit simplicem appetitionem illius obiecti, & hoc ipsa determinat suam indifferenciam ad illud obiectum, & illum actum: sed hoc totum fit per actum ipsum, ut voluntarium supposita indifferencia potentie: ergo superfluum est fingere alium modum entitatis, seu reflexionis. At præterea totum hoc non sufficit sine modo emanationis, seu dependentie actus à potentia.

Secundo ergo considerari potest in actu libero actualis dependentia ipsius qualitatis à potentia vitali, & posset quis dicere hanc dependentiam esse talem in actu libero, ut non possit esse eiusdem rationis in actu necessario, atque ita illam esse quod intrinsecum actui à quo denominatur libera. Sed circa hoc considerandum est actum, qui ex natura sua postulat fieri libere, in eodem fieri posse necessario Deo necessitante potentiam, & tunc verum in hi videtur necessariū esse mutare dependentiam, quam actus ex natura sua haberet ex sua potentia, & sub illa libere fieret, quia intelligi non potest actum ex se liberum fieri necessario, nisi facta aliqua mutatione, vel in ipso actu, vel in dependentia actus à potentia. Sed hic non fit mutatio in actu, ut supponimus, neque in aliqua alia re, quia sine mutatione intellectus, vel

XIX.

XX.

XXI.

Cum actus idem tran- sit de libero in necessarium oportet ut eius dependentia varietur.

vel alterius potentiae potest Deus necessitatem inferre voluntati: ergo necesse est mutationem fieri in dependentia ipsa.

XXII.

Quod aliter confirmatur, nam si Deus nunc concurrat cum libera voluntate servata libertate eius, & postea stantem eodem obiecto inferat illi necessitatem ad eundem actum, necesse est, ut aliter concurrat: quomodo enim potentia extraheretur à suo connaturali modo operandi, nisi Deus aliter in illam, vel cum illa efficeret: necesse est ergo, quod concursus Dei sit distinctus: ergo & concursus ipsius voluntatis, variata enim actione respectu causa prima, necesse est etiam variari respectu causa secundae, quia est una, & indivisibilis actio: dependentia ergo actus liberi respectu necessitatis ab extrinsecum provenientis est aliquid intrinsecum actui distinctum à concursu necessitante, nihilominus tamen illa dependentia non denominaret actum liberum nisi cum denominatione, & habitudine ad potentiam habentem vim, & facultatem ad suspendendum talem influxum per se ipsam ad intrinsecum: ergo esse liberam visum constituitur per hanc denominationem. Unde probabilissimum est, si actus liber fiat necessarius intrinsece, non esse necessarium mutare hanc dependentiam, sed solum diversam applicationem obiecti, ut si quis diligat Deum libere per fidem, & immediate transeat ad visionem, poterit continuare eundem actum amoris necessario a nando ab intrinseco, & tunc non oportet mutare, nec qualitatem, nec dependentiam eius, quia hoc solo quod ratione diversae cognitionis intelligatur voluntas impotens ad suspendendum actum, intelligitur actus esse necessarius, etiam si fiat per eandem dependentiam: & idem intelligi poterit in actibus indeliberatis voluntatis, nam ex sola advertentia eorum sine mutatione physica facta in voluntate intelliguntur manere liberi, quia ex vi solius advertentiae rationis voluntas sit potens ad tollendum actum: ergo sola dependentia sine habitudine ad potentiam potens suspendere actum, non dat formalem esse liberum.

XXIII.

Tertio praeter haec duo fingi posset in actu aliquis alius modus intrinsecus, à quo denominaretur liber. Tamen hoc multo maiori ratione reiiciendum est, quia neque explicari potest quid sit iste modus, neque quae sit necessitas ponendi illum: ac denique quia semper illo posito videtur illa ratio quod solus ille sine habitudine ad facultatem habentem virtutem ad suspendendum illum actum, non constitueret esse actum liberum: haec autem habitudo adiuncta rationi voluntarii perfecti statim constituet liberum sine illo modo: ergo ille superfluous est. Quod tandem confirmatur, quia stante eodem voluntario, atque eodem influxu positivo voluntatis, potest augeri, vel minui liberum mutatis causis extrinsecis, ut sunt passio, vel advertentia rationis, quia ratione illarum intelligitur esse in voluntate maior, vel minor potentia ad suspendendum actum: ergo signum est rationem liberi consummari in hac habitudine, seu denominatione ab hac potestate.

XXIV.

Neque obstat quod libertas dicat perfectionem, nam dicit illam si physice loquamur, tum in ipso actu primo, nam facultas illa ad agendum, & non agendum est magna perfectio: tum etiam in ipso actu secundo, quatenus natura sua aptus est ita fieri à tali potentia: hoc autem non addit perfectionem physicam, sed moralem, ad quam sufficit denominatio ab ipsa potentia prout à nobis explicata est. Atque eadem ratione sufficit hoc esse liberum, ut sit fundamentum ipsius esse moralis,

de quo dicam suo loco. Neque est eadem ratio de voluntario, ut facile constat ex dictis, nam voluntarium, ut sic perficitur, & consummatur in positio influxu, & appetitu voluntatis, & ideo intrinsece continetur in ipso actu: liberum autem vitra hoc addit habitudinem ad eundem appetitum, quatenus potest suspendere actum suum, à quo, ut sic, nihil positivum, aut intrinsecum recipit. Ex quo recte confirmatur supra dictum, scilicet esse liberum non esse intrinsecam rationem voluntarii, sed considerationem superadditam, sine qua potest voluntarium reperiri. Colligitur etiam hinc hoc esse liberum nihil repugnare cum perfectione voluntarii, neque illud, per se loquendo, minuire, ut quidam existimarunt, quia nec minuit illud ex parte intellectus, nam potius ad actualem libertatem requiritur perfecta cognitio intellectus, neque etiam ex parte voluntatis, quia stante libertate potest suo toto conatu, & affectu tendere in obiectum, & in hoc consistit perfectio voluntarii ex parte voluntatis. Nec refert quod voluntarium consistit in determinatione ad unum, liberum vero in indifferentia ad utrumque, quae videntur condiciones repugnantes. Non tamen sunt, quia libertas actualis, seu exercita etiam requirit determinationem ad alteram partem in ipso actu secundo, indifferentiam vero in actu primo seu facultate, ad quam dicitur habitudinem.

Ad fundamenta adducta in contrarium, à n. 3. q. attinet ad omnia testimonia dicemus duo. Primum in omnibus illis sermonem esse de homine viatore, in quo voluntarium perfectum, & liberum se semper comitantur in omni actu, & hinc fit, ut indifferenter vocentur actionem liberam voluntariam & e contrario. Quod etiam attigimus libr. 6. de Trinit. cap. 3. & eadem ratione D. Thomas 1. 2. questio. 6. voluntarium perfectum explicuit per potestatem operandi, & non operandi, loquitur enim de homine quatenus per actus suos in beatitudinem tendit. Secundum est voluntarium perfectum, & liberum ex eadem radice oriri, scilicet ex perfecta cognitione intellectuali, ex quo fit, ut nunquam subiecto separentur, omne enim agens liberum potest perfecte voluntarie operari, & e converso, & hac de causa unum pro alio frequenter usurpatur. Ad rationem autem mihi tactam in numer. 5. solutio etiam est facilis: nam perfectio libertatis licet coniuncta sit cum perfectione voluntarii modo nuper exposito, tamen formaliter non sunt omnino idem, ut dictum est.

XXV. Ad fundam. in nu. 3. & sequent.

SECTIO IV.

Quotplex sit voluntarium?

Diximus an, & quid sit voluntarium, consequens est, ut explicemus aliquas divisiones ex quibus nonnullae sunt clariores, quae ex dictis colligi possunt. Primo enim dividi potest voluntarium in illud quod obiective tantum, seu concomitanter se habet, & in voluntarium active, seu causaliter, de quo dictum est sect. 1. Secundo posterius voluntarium subdividitur in voluntarium imperatum, seu quod est tale per denominationem ab alio actu, & elicivum, quod per se ipsum est intrinsece voluntarium per denominationem intrinsecam, quod etiam explicatum est supra.

Tertia divisio est in perfectum, & in imperfectum, quam attigit D. Thomas 1. 2. q. 6. art. 2. de qua plura sect. ultima huius disput. Nunc circa voluntarium imperfectum, [nam perfectum iam satis explicatum est]

I. Divisio voluntarii.
II. Divisio.
3. Divisio.

